

Археологічний літопис Лівобережної України

Присвячується 1100-літтю
міста Полтави за результатами
археологічних досліджень

1/1999

Іванова гора —
місце розташування дигинця
роменсько-давньоруської Дяви IX-XIV ст.

Археологічний літопис Лівобережної України

1/1999

ДОДАТОК

На першій сторінці: алебарда, знайдена
на Сербинному полі

Трибуна молодого дослідника

Коваленко О. Алебарда із Сербинного поля.

Харченко Т. До проблеми формування адміністративної влади
на Полтавщині в 1918 р.

АЛЕБАРДА ЗІ СЕРБИНОГО ПОЛЯ

Цікава знахідка рублячо-колючої деревкової холодної зброї зберігається в Диканському історико-краєзнавчому музеї. Це — алебарда, так званого німецького типу, що являє собою поєднання сокири зі списом. Вона характеризується наявністю на обусі сокири-крюка, пристосованого для стягування вершника з сідла¹. Загальна довжина наверхів алебарди — 31,5 см, висота обуха — 7,5 см, довжина леза пера — 18 см, довжина крюка — 11 см, ширина — 3,6 см. Сокира має місяцеподібну форму, один кінець відламаний; її ширина — 11,0 см. З кінця XV ст. подібні алебарди стають парадною зброєю — «зброєю вибраних», а з середини XVII ст. практично не використовуються². Зміна функціонального навантаження виявилася у появі барокових форм в оздобленні алебард. В даному випадку ними є серцеподібні вирізи в місцях розміщення крюка та топора та симетричні отвори аналогічної форми, розміром близько 1 x 1,2 см, на їх площинах.

Знахідка походить з місцини, розташованої за 2 км на північний-захід від смт. Диканька Полтавської області, яка носить назву Сербиного або Сербинського поля. Знайдена в 1950-х рр., вона певний час знаходилась в Полтавському краєзнавчому музеї, у 1980-х рр. — передана до фондів Диканського історико-краєзнавчого музею.

Сербине поле неодноразово ставало ареною запеклих військових дій. Так, у січні 1658 р. в ході боротьби Мартіна Пушкаря (полтавського полковника у 1648-1658 рр.) та гетьмана Івана Виговського, на цьому полі відбулося зіткнення військ Виговського, які склалися з козацьких загонів, очолюваних Іваном Сербиним, з'єднань, що були сформовані з найманців — волохів, яничар, сербів та козаків, очолюваних Мартином Пушкарем. Ця подія знайшла своє відображення у літописі Самійла Величка³. Саме, свідком цих подій називають алебарду автори путівника по Диканському музею — Гармаш Д.М. і В.П.Скорик атрибутуючи її як турецьку, що знаходилась на озброєнні яничарського війська.⁴

Десятиліття по тому, у 1668 р. Сербине поле стало місцем зіткнення військ Петра Дорошенка та Івана Брюховецького, де останнього й було вбито.⁵

Важко напевне визначити якою саме подією пов'язана ця знахідка, але в будь-якому випадку вона дає уявлення про характер тогочасного військового озброєння. Хоча, даний вид зброї і виходить в цей час з моди, але знахідку з Сербиного поля можна віднести до цих подій середини XVII ст. Зважаючи на етнічно строкатий склад учасників цих подій, що належали до різних народностей та соціальних верств, алебарда могла бути принесена на поле бою, як із Західної чи Центральної Європи, так і опинитися тут після розгрому арсеналу якого-небудь панського маєтку. Такі випадки непоодинокі. Можна згадати кошовні мисливські рушниці, знайдені на місці битви 1651 р. під Берестечком⁶.

ЛІТЕРАТУРА

1. Трубников Б.Г. Определитель оружия и вооружения. — СПб-М: Полигон-АСТ, 1998. — С. 184.
2. Бехайм В. Энциклопедия оружия. — СПб: АО «СП оркестр», 1995. — С. 242-243, Рис. 380, f, k.
3. Величко Самойл. Летопись событий в Юго-западной России в XVII веке. — К., 1851. — Т.1.
4. Гармаш Д.М. та ін. Диканський історико-краєзнавчий музей. — Харків: Прапор, 1990. — С. 19.
5. Кішик В.В. Де вбили гетьмана Брюховецького? // КСП. — Полтава: Криниця, 1993. — Вип. 1. — С. 48-57.
6. Свєшніков І.К. Битва під Берестечком. — Львів: Слово, 1992. — С.242-244.

